

י"ד ניסן	כניסת שבת	יציאת שבת
ירושלים	18:25	19:42
ת"א	18:47	19:44
חיפה	18:37	19:44
באר שבע	18:47	19:43

אילו של יצהק

פרשת "צו" שבת הגדול

ליל הסדר, הלילה המוקדש כולו לסיפור יציאת מצרים, מהווה את עמוד השדרה המרכזי בהעברת התורה ובמסירתה מדור לדור. סיפור יציאת מצרים שאנו מצווים לספר לבנינו בליל הסדר, אינו סיפור היסטורי גרידא, אלא הוא עמוד התווך של כל התורה, כי כאשר התגלה הקדוש ברוך הוא לעם ישראל בהר סיני, הוא פנה אליו במילים הבאות (שמות כ', ב'):

"אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים."

בלילה זה מסבים יחד אבות ובנים ומתבוננים ב"תעודה", בהגדה ובשאר המקורות לסיפור יציאת מצרים. לגד עיניהם מתגלים הנסים והנפלאות, האותות והמופתים שעשה ה' במצרים. שהרי הם נעשו לשם כך, כפי שנאמר בתורה: **"וְלִמְעַן תִּסְפָּר בְּאָזְנֵי בִנְךָ וּבִן-בִּנְךָ, אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלָתִי בְּמִצְרַיִם, וְאֶת-אֶתְנִי, אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בָם;"**, כשהמטרה היא: **"וְיִדְעֻתָּם, כִּי-אֲנִי ה'."** (שמות י', ב').

משה רבנו הצטווה ללכת לארמון פרעה ולדרוש את שחרור ישראל. הדיפלומטיה נכשלת ומשה עובר לדבר עם המלך. הוא מניף שוב ושוב את המטה ומפיל צונאמי על מצרים. המדינה חוטפת עשר מכות נוראות שממיתות חורבן על כל מה שהיה בה. המים הופכים לדם, הגוף מתגרד בכינים ושחין, היבול מתחסל בארבה ובעלי החיים משתוללים בערוב ודבר. הסוף מתרחש בליל פסח, בחצות הלילה, **"וְהָיִיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם"**, הנפשות נפגעות ופרעה מתמוטט ופותח את השערים בפני ישראל. עשר המכות היו סיפור ארוך ויש לשאול: מה היה הצורך בכל הסרט הארוך הזה? מדוע לא הספיקו כמה מכות אדירות? והרי השם יתברך ידע מראש שהמכות החלשות לא ישרו את פרעה, ואם כן היה עליו להשליך מיד את מכת בכורות שפגעה בגוף המצרים ופרעה היה ממחר לשלחם?

מסבירים חז"ל: **מכות מצרים לא נועדו רק להוציא את ישראל ממצרים, אלא גם להוציא את מצרים מישראל.** מכות מצרים לא נועדו רק עבור מצרים, הם כוונו גם עבור ישראל והעולם כולו.

עשר המכות היו קורס תאולוגי מרהיב **בהבנת נוכחות הקב"ה בעולם.** כוונתם לנטוע בלב האדם את ההבנה שהעולם הזה הוא קרוב ביותר לקב"ה. יש מפעלי לכל העסק הזה.

אומר הגניא (ירמיהו לב כ'): **"אֲשֶׁר שָׁמַתְּ אֹתוֹת וּמִפְתִּים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה וּבְיִשְׂרָאֵל וּבְאֶדְם וּתְעַשֶּׂה לָךְ שֵׁם כַּיּוֹם הַזֶּה."** שואל הבעש"ט: לכאורה מהו 'אותות מופתים עד היום הזה... בישראל'? ועונה: מכות מצרים לא נגמרו, השפעתם נמשכת עד היום בעם ישראל כעם ובכל אדם כאדם. טמונים בהן **כל יסודות האמונה לכל אדם במצוקות שעובר, וכל התשובות לכל שאלה ותהייה שתעלה.** יש בהם את יסודות האמונה לכל שאלה שתעלה לפניך בכל עניין.

מפרש האברבנאל, ואחר כך הדבר מורחב אצל מפרשים רבים, שסוד המכות טמון במימרה מפורסמת שנאמר בליל פסח:

בעיצומה של עריכת הסדר בליל פסח, אנו מרימים את הכוס ואומרים:

"רבי יהודה היה נותן בהם סימנים: דצ"ך, עד"ש, באח"ב."

וכאן מיד עולה השאלה: מה רבי יהודה מחדש, ומדוע מייחסים את אמרה זו לרבי יהודה? הרי גם ילד יכול לומר ראשי תיבות כאלו?

אומר האברבנאל רעיון גאוני: רבי יהודה מלמד שעשר המכות נחלקו **לשלוש קבוצות:** דצ"ך, עד"ש, באח"ב. זאת לא הייתה רק סידרה ארוכה של עשר מכות, אלא קורס תיאולוגי מזורז **שלוש סדרות שכל אחת הייתה בנויה משלושה מפגשים + מפגש מסכם אחד** (מכת בכורות)

ומוסיף האברבנאל, שלפני כל סידרה, מכריז הבורא על תכליתה בהצהרה דרמטית: לפני הסדרה הראשונה, במכת דם נאמר שהיא נועדה בכדי **ש"בזאת תדע כי אני ה'."** לפני תחילת הסידרה השנייה במכת הרביעית ערוב, אמר שסדרה זו נועדה **"למען תדע כי אני ה' בְּקִרְבֵּי הָאָרֶץ."** ובתחילת הסידרה השלישית והמסכמת, לפני המכה השביעית ברד, הכריז שתכליתה היא **"בַּעֲבוּר תִּדַּע כִּי אֲנִי כְּמֹנִי בְּכָל הָאָרֶץ"** ואילו בשאר המכות לא אמר דבר מהלשונות האלה.

ואכן, עיון קל בפסוקים מעלה כי עשר המכות היו בנויות משלוש סדרות שהלכו וחזרו על עצמן. נשים לב:

דם: לך אל פרעה בבוקר ... ואמרת אליו ... שלח את עמי.

צפרדע: בא אל פרעה ואמרת אליו.

כינים: נטה את מטך והך את עפר הארץ.

במכה הראשונה נאמר ללכת אל פרעה בבוקר (כשהוא לבדו ביאור) ולהתרות בו. במכה השנייה נאמר סתם **"בא אל פרעה"** (במשך היום, כשהוא בארמון) ולהתרות בו. במכה השלישית לא הייתה התראה מקדימה כלל, אלא המכה על מצרים נחתה בהפתעה.

ושוב הדברים חוזרים על עצמם בצורה מדויקת בסדרה הבאה:

ערוב: **השכם בבוקר** והתייצב לפני פרעה... ואמרת אליו... שלח עמי ויעבדני.

דבר: **בא אל** פרעה ודיברת אליו ... שלח את עמי ויעבדני.

שחין: קחו לכם מלא חופניכם פיה – ללא התראה כלל.

ושוב בפעם השלישית: **ברד:** **השכם בבוקר** והתייצב לפני פרעה.

ארבה: **בא אל** פרעה. **חשך:** נטה ידך על השמים ויהי חושך – ללא התראה.

מה עמד מאחורי החלוקה הזו לשלוש קבוצות? אומר האברבנאל רעיון עצום: המכות באו להפגין בפני העולם כולו את כוחו של ה'. **"וְלִמְעַן תִּסְפָּר בְּאָזְנֵי בִנְךָ וּבִן-בִּנְךָ, אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלָתִי בְּמִצְרַיִם, וְאֶת-אֶתְנִי, אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בָם;"** האנושות: האלוקים עמד להתגלות על הר סיני ולהעביר לעולם את המסר הגדול שלו. ולכן כהכנה מקדימה לכך, ה' רצה להראות **לעולם כולו** – יהודים ושאינם יהודים – את כוחו הגדול השולט בעליונים ובתחתונים.

אם נפרט לפרטים את האמונה היסודית שלנו בכוחו של האלוקים, נשים לב כי היא מורכבת משלושה פרטים:

א. **יש אלוקים.** העולם לא נברא מעצמו, אלא נברא על ידי האלוקים.

ב. האלוקים מנהל את החיים **בהשגחה פרטית** ונותן לצדיק כצדקתו ולרשע כרשעתו.

ג. בכח האלוקים לחולל ניסים **ולשנות את הטבע כרצונו.**

מול האמונה הנחרצת הזאת, עומדים האפיקורסים, וראש וראשון להם הוא פרעה בעצמו, ששוללים את שלוש ההנחות הנ"ל:

א. הם אומרים בזלזול **"מי ה' אשר אשמע בקולו?"** כלומר, אין אלוקים ח"ו, והעולם מנוהל באקראיות על ידי כוחות הטבע.

ב. מהם מצומצמת יותר של אפיקורסות, שבה מוכנים לקבל שיש אלוקים, אך אומרים **"רם על כל גוים ה'."** כלומר, הוא אינו מתעסק בשטויות של החיים ואינו **עוקב אחרי הצדיק או הרשע.** לא מעניין את האלוקים הגדול האם מישוה ערוב בשר וחלב בצלחת או חתך נייר טואלט בשבת...

ג. ישנם אפיקורסים עוד יותר עדינים המוכנים לקבל את שתי ההנחות הקודמות, אך אינם מאמינים בניסים. הם סבורים שהקב"ה הפקיד את ניהול העולם בידי כוחות הטבע ואינו משנה אותם לעולם.

וכדי להוכיח את צדקת שלוש יסודות האמונה היהודית, העניק השם יתברך שלוש סדרות של מכות:

הקבוצה הראשונה הוכיחה שיש אלוקים בעולם. הנה היאור, מקור הטבע והאליל של מצרים, הפך לדם, צפרדעים עלו ממנו והארץ מלאה בכינים, עד שחרטומי מצרים נאלצו להודות **"אצבע אלוקים היא"** – **יש אלוקים!**

הקבוצה השנייה הוכיחה - שלא רק שיש אלוקים, אלא הוא מנהל את העולם בהשגחה פרטית ומעניק לצדיק כצדקתו ולרשע כרשעתו.

החל מהמכה הרביעית, התורה מדגישה פרט חדש שלא נאמר עד כה: המכה הזיקה רק למצרים ולא לישראל! במכת ערוב הסתובבו חיות בארץ מצרים ולא נכנסו לארץ גושן. מכאן שהאלוקים בשמים, משגיח בהשגחה פרטית ומפקח גם בארץ. וכך התורה מעידה גם במכות הבאות, שנענשו מהם רק הצדיקים ולא הרשעים.

הקבוצה השלישית הוכיחה - שלא רק שיש אלוקים בשמים והוא נמצא למטה בארץ, אלא – אין טבע! אין מושג של כוחות עצמאיים שמתנהלים באופן אוטומטי על פי מערכת נהיגה קבועה מראש, אלא **הטבע עצמו הוא אלוות מכוסה בשכבות עבות של יד אלוקית.** לכן בשלוש המכות הללו, הטבע הפך לפלסטלינה. הכוחות הרגילים של אש ומים שימשו יחד בערבוביה עד שהקרח בער! ובמכת חושך הפסיקה השמש את תפקידה הטבעי וימש חושך. **הכוחות הכי בסיסיים השתנו לחלוטין ופעלו בצורה הפוכה ממה שהם רגילים.**

מתוך דברים אלה נלמד, שהמכות לא נועדו רק לשחרר את ישראל, אלא היה בהם גם עניין בפני עצמו. כפי שהארץ האברבנאל שפרעה חלק על משה בשלושה שורשים: הכחיש מציאות ה', הכחיש השגחתו בדרכי בני אדם לתת לאיש כדרכו, והכחיש שהאלוקים יכול לשנות הטבע ולחדשם כרצונו.

ועל זה באו ג' קבוצות המכות:

דצ"ך - באו לאמות את עצם מציאות הא-ל ולכן נאמר בתחילתן **"בזאת תדע כי אני ה'."**

עד"ש - באו לאמת השורש השני, שהקב"ה משגיח על כל, כמו שנאמר בהן שהן הזיקו רק למצרים, וזהו שנאמר בתחילתן **"וְהָיִיתִי בְיָוֶם הַהוּא אֶת אֶרֶץ גִּשְׁרֹן אֲשֶׁר עָמִי עֲלֶיהָ לְבִלְתִּי הָיִיתִי שָׁם עֲרֹב"** **"למען תדע כי אני ה' בְּקִרְבֵּי הָאָרֶץ."**

באח"ב - סדרת המכות האחרונות הוכיחו, שיש ביד השם יתברך לשנות את הטבע כרצונו, שהרי גם בכורות צעירים מתו באמצע היום, וזהו שנאמר **"בַּעֲבוּר תִּדַּע כִּי אֲנִי כְּמֹנִי בְּכָל הָאָרֶץ"**. (מבוסס על שיעורו של הרב שניאור אשכנזי)

בליל הסדר יש לכוון ולהעביר שני מסרים ערכיים חשובים ביותר: **המסר הראשון:** הוא **שבת והודאה**, הכרת הטוב לבורא העולם שגאלנו ממצרים.

המסר השני: לחזק ולהשריש את יסודות **האמונה היהודית** ולהעבירם מאב לבנו, מדור לדור בצורה עוצמתית.

חג הפסח, 'זמן חירותנו', נפתח בליל הסדר, לילה שכולו חירות, יציאה מכל המייצרים, גמילה מכל הקשיים, אלו שבנוף ואלו שבנשמה. זהו לילה של חירות אמיתית, יציאה לחופשי!

זה הזמן והמקום להתעכב ולהתבונן בהגדרת המושג 'חירות'. הרי איננו מעלים על דעתנו, ש'חירות' פירושה לעשות מה שרוצים, אך שרוצים ומתי שרוצים - שכן זו אינה חירות, כי אם השעבוד הגדול והעמוק ביותר, לכל מאוויי הלב, לכל היצרים המשתוללים. זו אינה חירות, זו גלות עצובה במיוחד, שכן גוליה אינם מכירים אפילו שהם בגלות...

אם כן, מהי חירות אמיתית? כיצד מוגדרת חירות? איך היא נראית? כיצד חווים אותה? ובעיקר - מה אנו יכולים לעשות כדי לחוות את טעמה!!

חירות - היא העברת העול מעצמנו לאבינו שבשמים, הסרת הלחץ, פתיחת החסמים. ישנן בעיות והתמודדויות שלאורך השנה נראות כנטולות פיתרון, או ככאלה שפיתרון אפשרי רק באופן כזה וכזה. יש מי שחש שהיצר שבתוכו בוער, אינו מאפשר לו להתעלות. יש מי שחוה קושי בריאותי או כלכלי, יש יהודים המצפים לישועה או לשמחה...

אחים יקרים, מכל זה אנו יוצאים לחירות! כי בן חורין נשען על מי שהוא בוטח בו, על מי שאחראי על החירות שלו, על מי שמעניק לו אותה.

ליל החירות - הוא ליל הסדר, זהו לילה של הישענות על אבא שבשמים, בבחינת 'חבוקה ודבוקה בד'. אנו חשים את ההתרפקות על אבא, את החיבוק האוהב אתו, את התחושה של להיות נתון בידיו הטובות והרחומות. **זוהי חירות, זוהי יציאה מהגלות המחשבתית של "כחל ועצם" וְיֵצֵא עֲשֵׂה לִי אֶת־הַחֵיל הַזֶּה"; זוהי גמילה מההגבלות שבמות, זו חירות אמיתית!**

ליל הסדר הוא הלילה בו עושים סדר לכל השנה. מסדרים את הראש, את החשיבה, את הלב - לכל ימות השנה. בליל הסדר, אנו מכריזים בבחירות שאין עוד מלבדו, יש לנו גואל חזק ועוצמתי, יש לנו אבא גדול שאין דומה לו, ואנו נתונים ורוצים להמשיך להיות נתונים רק בידיו, כי גם אם יש לנו קשיים - אנו יכולים לסמוך ולהישען **רק** עליו, ולהמשיך להיות בני חורין.

מצוות ליל הסדר ומנהגיו נועדו להמחיש את אירועי יציאת מצרים:

אנו שותים **ארבע כוסות יין**, זכר לארבעת לשונות הגאולה. ויש לשאול: למה תיקנו שתיית ארבע כוסות של יין דווקא כנגד ארבע לשונות של גאולה, ולא תיקנו כל משקה ו/או מאכל אחר כמצה וכדומה. וביאר **רבי שלמה זלמן אויערבאך** ז"ע ואמר, כי הנה הארבע לשונות של גאולה אינם רק חלופי תיבות גרידא, אלא הם מדרגות שונות של הגאולה ממצרים זו למעלה מזו. תחילה **"והוצאתי"**, ואחר כך **"והצילתי"** שהיא תוספת שמחה, ואחר כך **"וְגָאֵלְתִּי"** כלומר: שהרחיקנו מהם לגמרי, ואחר כך **"וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם"**. וכיוון שכן, ביקשו חז"ל לקבוע ארבע פעולות שכל אחת מוסיפה על חברתה וגורמת שינוי למעלה.

ודבר זה אפשרי רק ביין, כי בכל מאכל ומשתה אחר - ככל שמרבים בו מתמעט החשק וההנאה, ואדרבה **"כִּפְשׁ שְׂבָעָה, תָּבוֹס נֶפֶת"** (משלי כו. ז), ורק ביין על ידי כל כוס וכוס מתרומם ושמח יותר, והרי זה זיכרון ראוי לארבע לשונות של גאולה שבכל אחד יש תוספת והתרוממות על השני.

ואילו **הגאון מוילנא זי"ע** הסביר, שכל עניני ליל הסדר ויציאת מצרים סדורים ארבע ארבע: ארבע לשונות של גאולה, ארבע כוסות, ארבעה בנים, ארבע קושיות. ויש לומר כי מספר זה הוא כנגד **"ארבעה שצריכים להודות"** שמונ' חז"ל (ברכות נד. ב) "יורדי הים", "הולכי מדברות", "מי שהיה חולה ונתרפא", "מי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא".

והנה כל ארבעה עניינים אלה נתקיימו ביוצאי מצרים: "יורדי הים" - קריעת ים סוף, "הולכי מדברות" - ארבעים שנה במדבר הגדול והנורא, "מי שהיה חולה ונתרפא" - במתן תורה נתרפאו כל המומין, "ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא" - יציאה מארץ מצרים שאין עבד יכול לברוח ממנה לחירות עולם. ולזכר זה תיקנו חז"ל "ארבע כוסות", להזכיר את נסיו וחסדיו יתברך בארבעה נסים הללו שעשה לנו.

בשעת אמירת **"והיא"** (אותה הבטחה שנאמרה לאברהם אבינו) **שעמדה"**, אנו מגביהים את הכוס ומכסים את המצות; ומסבירים חכמים, שההודיה לקב"ה היא מעין אמירת "שיירה", ושיירה הנאמרת על היין, יש בה תוספת חשיבות, כיוון שהיין הוא משקה חשוב שדרך לשותותו באירועים מיוחדים. הואיל ואנו מגביהים את כוס היין ואומרים את השירה על היין, אנו מכסים את המצות כדי "לא לבייש את הפת", ובקטע זה שאנו נותנים ליין לתפוס מקום מרכזי, יש כביכול "בושה" לפת, ולכן מכסים את המצות.

אמנם ברור שהפת עצמה אין לה תחושת בושה, אך פעולה זו יש בה לחנך את האדם לרגישות לסביבתו ולזולתו. אם נתרגל להיות רגישים אפילו ל"רגישותי" של הדומם, על אחת כמה וכמה שנהיה מודעים להשלכה של מעשינו על הסביבה, וניזהר שלא לפגוע ברגשותיו של חברנו.

אנו טובלים **"כרפס"** במלח ואוכלים - זכר לשישים רבוא שעבדו עבודת פרך - בקריאת המילה מהסוף להתחלה: **ס** בגימטריה שישים, **פרכ**. ואם נשאל מדוע מטבילים ב"מי מלח"? בעל **"אמרי שאל"** ז"ע היה אומר: כשם שטיבול המרור בחרוסת הוא "זכר לטיט" שנשתעבדו בו (פסחים קטז.), כך טיבול הכרפס במי מלח הוא "זכר לדמעות" שנפלו מעיניהם של ישראל בשעבודם במצרים, שהרי הדמעות מלוחות הן.

מצה זו שאנו אוכלים - מלמדת אותנו שבמפתיע באה עליהם הגאולה, בהפתעה כזו שהבצק שהכינו לא הספיק להחמיץ, וכבר נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם. מצה זו מלמדת אותנו שמעולם הם לא השיגו את יציאת מצרים מכוחם הם, כי גורשו משם, עד שלא יכלו להתמנהמה, גם לו היו רוצים בכך, "ואף צידה לא עשו להם".

לכן, ובנוסף, מורה מצוות מצה על מעלת השפלות, וגנות הגאולה, שהרי אם המצה עולה ותופחת הרי זו אסורה באיסור חמץ - כך גם האדם, שכל עוד הוא שפל בדעתו למאוד, אז רצוי הוא לפני קונו, והקב"ה בוחר בו להיות לו למעון, וכמאמר הכתוב: **"וְיִצְחָק יִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל יִצְחָק"**, אך אם הוא מתגאה אפילו מעט, מיד הוא נחמץ, והינו בכלל אותם שעליהם אומר הקב"ה אין אני והוא יכולים לדור בבית אחד. וראוי לאדם לעורר עצמו מזה לבל ירום לבבו ח"ו, ותמיד יהיה לגד עיניו פחיתותו, וידע כי אינו אלא טיפה סרוחה, וסופו להיות רימה ותולעה.

אם כן, ליל הסדר עמוס בפרטים רבים וכולם דרוכים ומצפים שיהיה יפה ומאורגן, ודווקא לכן עלולים להגיע ללחץ ולאווירה כבדה. פתאום אחד הקטנים שופך יין, התינוק מיילל, שכחו להכין מי מלח וכדומה. המתח יכול להביא לידי כעס, שבדיק כמו חמץ הוא אסור במשהו, ולאווירה עכורה, שתפגום בקשב של המסובים. כדאי להחזיר לעצמנו היטב: אני נשאר בשמחה וברוגע בכל מצב, ואני מוותר מראש אם נעשה משהו שלא לפי התוכנית שלי.

לפנינו סיפור נפלא על המגיד הגה"צ רבי שלום שברון זצ"ל, כפי שמובא בספר **"קול חוצבי"**, שהעיד רבי פסח קראהן על הנהגתו בליל הסדר כאשר התארח בביתו.

באותה שנה - מספר הרב קראהן - חל ליל הסדר במוצאי שבת, ומשום כך התעכבה תחילת עריכת הסדר בעקבות ההכנות שניתן לעשותן רק אחרי צאת השבת.

בעוד הנשים - ובראשן אמי האלמנה - טורחות על ההכנות האחרונות, הספקנו כבר לשוב מבית הכנסת והמתנו להן. על פניו של רבי שלום לא ניכר שום סימן של קוצר רוח, והוא המתין בחביבות ובסבלנות כדרכו. סוף סוף התיישבו כולם לסעודה, מסביב לשולחן התרכזו כל בני הבית הקטנים והגדולים, ורבי שלום החל בעריכת הסדר. הצצתי לעבר השעון - ונלחצתי מן השעה המאוחרת. ידעתי, כי רבי שלום מקפיד מאוד על אכילת אפיקומן קודם חצות, ולפי הקצב שבו החלה הסעודה והמשך התנהלותה לא היה סיכוי להספיק!

כצעד ראשון התחלתי לזרז את צעירי הצאן שהחלו להשמיע 'וורטים' על ההגדה והוריתי להם לקצר, ובהמשך גם אמרתי לאמי שכדאי למהר יותר. לפתע חשתי בזוג עיניים יוקדות שנעצות בי - מסתבר כי רבי שלום הבחין בהערותיי וממבט עיניו חמור הסבר הבנתי כי הוא אינו מרוצה ממני. "אל תמהר אותם בשום פנים ואופן!", הורה לי בהזדמנות הראשונה.

הבנתי שבעדינותו הוא מעדיף שאמנע מכך. הפסקתי, אפוא, את ההערות המפורשות - אך לא את הרמזים... שוב ושוב ניסיתי לשדר במבט עיניים ובאי אלו מילות זירוז שכדאי למהר, אך בכל פעם עצר אותי רבי שלום, ומנע ממני בתקיפות לעשות זאת.

לבסוף הרמתי ידיים. כשהגענו אחר הכל לאכילת האפיקומן היתה השעה הרבה לאחר חצות. הייתי משוכנע שרבי שלום כאוב מאוד בענין זה, על אף שעל פניו לא ניתן היה להבחין במאומה, מלבד שמחת החג ורוממות רגעי הסדר.

כשהסתיים הסדר נגשתי אליו בצער וביקשתי את סליחתו על הפעם הראשונה בחיי שבה נאלץ לאכול את האפיקומן לאחר חצות. רבי שלום הקשיב לי, ומיהר להשיב: "אכילת אפיקומן לפני חצות היא דין מדברגן - אבל צער אלמנה הוא מדאורייתא!!! האם חשבת כמה צריך להזהר שלא לצער את אמך האלמנה? הלא ליל הסדר הוא ודאי לילה מיוחד עבורה, שבו יש לה הזדמנות לשמוע את כל הנכדים המתאספים סביב שולחנה ועוסקים בדברי תורה לשמחתה, האם מותר למנוע דבר כזה?... חששתי מדאורייתא!!!"

לא כולם נוהגים כך, אך רבי שלום אמן מיוחד בחישוב רצון התורה בהתאם למצב האישי, וידע היטב את סולם העדיפויות הנכון אשר לפיו יש להתנהג!

לע"נ **אסתר מזרחי בת יחזקאל וכתן ז"ל**
ולב"ע ב' טבת ה'תש"פ. ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ ר' **יחזקאל מזרחי ז"ל**
ולב"ע י"ח תשרי ה'תשס"ט. ת.נ.צ.ב.ה.